

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ
КОМПАНІЇ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ**

Тематичний напрям: Страховий менеджмент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 СТРАХОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	4
1.1 Сучасний стан страхового ринку в Україні.....	4
1.2 Теоретичні основи системи управління ефективністю діяльності страхової компанії.....	11
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....	15
2.1 Методичні підходи до дослідження стану страхової компанії.....	15
2.2 Емпіричне дослідження ефективності діяльності страхової компанії «Універсальна».....	20
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ....	26
ВИСНОВКИ.....	29
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

Актуальність теми. Страховий ринок це невід’ємна частина ринкової інфраструктури та фінансової системи держави. Виходячи з міжнародного досвіду рівень організації страхового захисту та страхової культури може визначати загальний рівень економічного розвитку країни. На жаль, на сьогоднішній день ринок страхування України не виконує покладеної на нього ролі в повній мірі, на це впливає низка факторів основним з них є військові дії на території України. З 24 лютого, вже майже три роки Україна протистоїть Росії захищаючи свої землі. Через це економічний стан нашої країни постійно змінюється. Страхові компанії як ніхто інший відчують наслідки військових дій. З початком вторгнення ставлення до страхових компаній певним чином змінилось, й попит на страхові послуги зріс. Тому сьогодні знову піднялась тема ефективного керування діяльністю страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень. Стан та проблеми страхового ринку є популярною темою для досліджень в сучасному світі. Проблему, пов’язану з розвитком страхового ринку розглядали в своїх працях багато науковців. Такі вчені, як О. Ю. Коцюрба, Д. С. Насипайко, В.П. Братюк, І. Б. Висоцька, О. В. Нагірна та інші, вивчали страховий ринок як найперспективніших із точки зору потенціалу розвитку, впливу війни та наслідків пандемії на ринок страхових послуг в Україні. Однак, на нашу думку, недостатньо уваги приділяється системі управління ефективністю діяльності страхових компаній.

Отже, метою наукової роботи обрано: дослідження та пошук шляхів покращення стану страхового ринку та удосконалення управління системи ефективністю страхових компаній в Україні.

Завдання: (1) дослідити стану та тенденції розвитку страхового ринку України; (2) вивчити існуючі методичні підходи до управління ефективністю діяльності страховика та удосконалити їх; (3) емпіричні дослідження показників страхової компанії; (4) запропонувати покращену систему управління ефективністю діяльності страхової компанії.

РОЗДІЛ 1 СТРАХОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

1.1 Сучасний стан страхового ринку в Україні

На сьогоднішній ведення страхового бізнесу несе в собі велику кількість ризиків які можуть призвести до банкрутства компанії, одними з факторів що роблять рівень ризику настільки значним є:

- військові дії на території країни;
- наслідки пандемії;
- нестабільна економічна ситуація;
- посилення вимог до страхових компаній з боку НБУ;
- високий рівень недовіри споживачів до страхових послуг, що зумовлено великою кількістю шахрайських схем які відбувались у 90-х роках;
- відсутність страхової культури, в наслідок чого страхові послуги не є пріоритетними для споживачів;
- недосконалість страхової системи;
- низький рівень платоспроможності населення [5].

Під впливом перелічених негативних факторів, основним з яких наразі є військові дії, страхові компанії знаходяться в складному становищі. До ринку страхових послуг навіть додали окремий вид страхування, страхування від військових ризиків, який є досить ризиковим. Через, що одиниці з усіх страхових компаній додали даний вид страхування до переліку своїх послуг.

Військова агресія нанесла удару усім сферам економіки й ринок страхування не є виключенням. У 2022 році страховий ринок скоротився майже на 30%, відновлення відбулось лише наприкінці 2022 року через що загальне падіння ринку за рік сягнуло 20% [21]. Розвиток страхового ринку України було відкинуто майже на 5 років назад, тобто до стану в якому він був у 2017 році.

Незважаючи на все, конкуренція на страховому ринку України завжди була й наразі знаходиться на високому рівні. Спричинено це малою популярністю страхових послуг серед українських громадян до останнього часу. Кожна компанія намагається стати привабливішою для народу шляхом підвищення рівня обслуговування, більш вигідних умов страхування ніж у конкурентів, різноманітністю варіантів страхових контрактів, тощо.

Велика кількість малих страхових компаній не витримали змін та конкурентної боротьби. За статистичними даними, які надає Національний банк України кожного року кількість страховиків з 2013 року зменшувалась, за рахунок початку повномасштабного вторгнення та інших факторів й на сьогоднішній день кількість страховиків стрімко зменшується. Станом на другий квартал 2024 року кількість страхових компаній (далі СК) становить 90 одиниць, з яких 12 компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК «Life»), та 78 компаній які надають послуги з інших видів страхування (СК «non-Life») [16].

Для розуміння тенденції розвитку страхового ринку країни проаналізуємо кількість страхових компаній за останнє десятиріччя (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Динаміка кількості страхових компаній в Україні з 2013 по 2023 рік

Кількість страхових компаній	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р. 2кв.
Загальна кількість	407	382	361	310	294	281	233	210	155	128	101	90
в т. ч. СК «non-Life»	345	325	312	271	261	251	210	190	142	116	89	78
в т. ч. СК «Life»	62	57	49	39	33	30	23	20	13	12	12	12

узагальнено автором за джерелами [16, 25]

Наочно це виглядає таким чином (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Динаміка кількості страхових компаній в Україні за 2013-2023 роки.

Отже, статистичні дані свідчать про постійний спад кількості страхових компаній починаючи з 2013 року до середини 2024 року загальна кількість зменшилась на 317 одиниць. Кожного року з ринку зникає від 20 до 50 компаній, які не витримали конкуренції та збитків, які їм принесли епідемія коронавірусу, військові дії, тощо. Деякі компанії припинили свою діяльність через початок реформування страхової системи, вимоги до страховиків було підвищено, та в багатьох компаній було знайдено порушення які змусили їх припинити свою діяльність.

Основними показниками діяльності страховиків, за допомогою яких можливо зрозуміти загальний стан страхового ринку є: кількість укладених договорів страхування, валові премії, валові страхові виплати, чисті страхові премії, чисті страхові виплати тощо (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Динаміка основних показників діяльності страхових компаній.

Показник	Роки				Відхилення, %		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/2020	2022/2021	2023/2022
Кількість укладених договорів страхування, тис.од.	120578,8	131561,9	88003	94821,5	9,11	-33,11	7,75

Валові премії, з них:	45191,1	49708	39661,8	47014,7	9,99	-20,21	18,54
- від страхувальників - фізичних осіб	22568	27912	24551,6	28755	23,68	-12,04	17,12
-від перестраховальників	4201,8	1890,6	1131,6	1057,1	-44,99	-40,15	-6,58
Валові страхові виплати, з них:	14853,6	17958,3	13001,4	16867,3	20,90	-27,60	29,73
-страхувальникам-фізичним особам	6914,4	8919,7	7028,5	9150,7	29,00	-21,20	30,19
-перестраховальникам	453	341,1	176,8	133,6	-75,30	-48,17	-24,43
Рівень валових виплат, %	32,9	36,1	32,8	35,9	9,73	-3,30	3,10
Чисті страхові премії	41163,8	45987,3	38515	46011	17,71	-16,25	19,46
Чисті страхові виплати	14411,6	17671	12810,9	16736,1	22,62	-27,50	30,64
Рівень чистих виплат, %	35	38,4	33,3	36,4	3,4	-5,10	3,10

джерело [16]

Дослідивши динаміку основних показників діяльності страхових компаній за період з 2020 по 2023 роки спостерігаються досить обнадійливі результати. Незважаючи на досить сильний спад у 2022 році, страховий ринок досить швидко почав відновлювати свої показники. Наприкінці 2023 року вже помітні позитивні підвищення фінансових результатів, в деяких пунктах: валові премії (18,56%), кількість укладених договорів (7,75%) та чисті страхові премії (19,46%).

Проведемо дослідження структури страхового ринку для якого було обрано 7 провідних страхових компаній, які з 2022 року до 2 кварталу 2024 року стабільно потрапляють у топ-10 за фінансовими результатами (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Сім провідних страхових компаній за фінансовим результатом

Страховик	Фінансовий результат 2022р., тис.грн	Питома вага, %	Фінансовий результат 2023р., тис.грн	Питома вага, %	Фінансовий результат 2024р.(2 кв.), тис. грн	Питома вага, %
Уніка	372736	21	427513	29	270252	25
ARX	537328	30	388098	27	287453	27
INGO	159056	9	232540	16	135829	13
Universalna	175066	10	136378	9	126707	12

Колонейд Україна	127709	7	131395	9	88751	8
ТАС СГ	303239	17	76178	5	129302	12
Експрес Страхування	108477	6	66723	5	34994	3
Разом	1783611	100	1458825	100	1073288	100

розроблено за джерелом [25]

З перелічених компаній закордонними представниками є лише Уніка та Колонейд Україна.

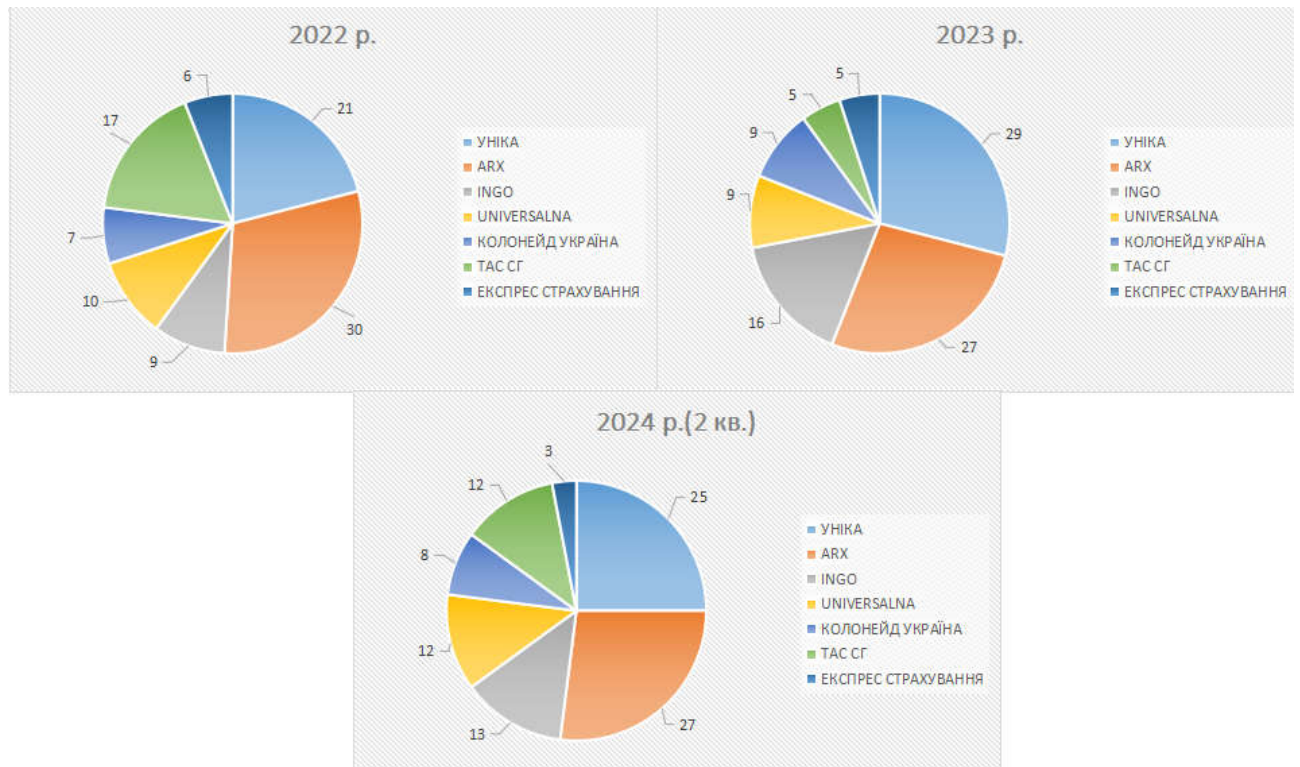

Рис. 1.2. Частка провідних страхових компаній у 2022-2024 роках за отриманим фінансовим результатом

Таким чином, аналіз страховиків, які останні роки потрапляють у топ 10 кращих компаній України за фінансовими результатами. В більшості категорій за перше місце кожного року змагаються дві компанії: Уніка та ARX. Вони займають найбільші частки, майже третину від загальних фінансових доходів сімки кожного року, але у 2024 спостерігається незначне зменшення питомої ваги цих компаній, що дає змогу меншим представникам ринку спробувати також зайняти свою нішу.

Україна, на жаль, зараз відноситься до країн з перехідною економікою, в якій успішний страховий ринок знаходиться лише на стадії формування.

Більшості з компаній, які зараз працюють на Українському страховому ринку, є новоствореними та тільки починають свій шлях до успіху. Якщо порівнювати з компаніями, які знаходяться на страхових ринках більш розвинутих країн. Щоб допомогти створити сприятливі умови функціонування компаній та ринку страхування, необхідно використати досвід країн, які вже змогли побудувати свій страховий ринок. Результатом буде позитивний вплив на зростання економіку та забезпечення прибутковості страхових компаній. Прикладами таких країн можуть стати: Сполучені Штати Америки, Японія, Великобританія та Німеччина. Розглянемо детально підхід цих країн до ринку страхування (табл 1.4)

Таблиця 1.4 - Іноземний страховий досвід

№	Країна	Опис підходу до ринку страхування
1	Великобританія	<p>Одним з найсприятливіших для переймання досвіду є англійський страховий ринок, через те що саме він задавав правила та норми страхування які пізніше були перейняті й іншими країнами. У Великобританії працює спеціальний орган страхового нагляду, який має досить широкі повноваження. Він може контролювати та втручатись в діяльність страхових компаній. При порушенні загальних правил застосовують покарання, які можуть доходити й до примусового закриття компанії. Кожен страховик який працює на території Великобританії має бути зареєстрований та отримати окрему ліцензію на кожен вид страхування.</p> <p>Страхові компанії Великобританії прагнуть максимально підвищити якість своїх послуг, через це одна компанія зосереджує свою увагу на лише одному або декількох видах страхування. В Англії страхування розділяється на п'ять спеціалізацій: короткострокове страхування життя, страхування майна, морське, автомобільне та авіаційне страхування.</p>
2	Німеччина	<p>В Німецькій системі страхування кожна юридична особа яка надає страхові послуги повинна мати ліцензію, яку видає Федеральний фінансовий наглядовий орган. Страховим законодавством Німеччини визначено чотири напрями страхування - страхування на випадок захворювання, пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття, страхування від нещасного випадку на виробництві. Основним нормативно-правовим актом, за допомогою якого відбувається правове регулювання страхових правовідносин є Закон "Про страховий договір", виключенням є лише морське страхування</p>
3	Японія	<p>В Японії страхування здійснюється приватними страховиками, державними організаціями та кооперативами. Приватні компанії націлені на максимізацію власного прибутку, через що вони завжди в пошуку вигідних пропозицій для вкладення коштів, також вони страхують лише надійних клієнтів. Кооперативні організації орієнтовані більше на задоволення потреб їх членів й не мають на меті отримати максимальну кількість прибутку. Кооперативи є більш привабливими для звичайного населення завдяки малим внескам, що дає можливість компаніям даного типу підвищити свої конкурентні позиції.</p> <p>Велика кількість Японських страхових компаній збанкрутували та зачинились ще в період з 1999 по 2000 роки, це сталося через величезну конкуренцію з боку закордонних компаній які намагались захопити ринок та поглинути те, що залишилось від Японських страховиків.</p>
4	США	<p>Страхові компанії США це фінансово кредитні установи які займаються не лише наданням страхових послуг, а також за допомогою дочірніх компаній вони можуть: здійснювати операції з нерухомістю та цінними паперами, надавати кредити, тощо. За рахунок цього страховики зміцнюють свою фінансову</p>

	<p>стійкість та захищаються від повного банкрутства у разі настання несприятливих умов.</p> <p>Нормативно правове регулювання страхових відносин в Сполучених Штатах Америки вирізняється великим розмаїттям, існує близько 50 окремих страхових законодавств. Нормативне джерело регулювання суспільних страхових відносин відрізняється в залежності від штату. Відсутність єдиного страхового кодексу та окремі страхові законодавства в кожному штаті не найкращим чином впливають на загальний розвиток страхового ринку в США.</p> <p>Саме Американський ринок на сьогоднішній день має найбільш розвинуту сферу страхових послуг.</p>
--	--

узагальнено автором за джерелами [24, 11]

Найбільш сприятливим для перейняття досвіду є страховий ринок Великобританії та Сполучених Штатів Америки. Великобританія є одною з перших країн, які почали розвивати свій ринок страхових послуг, тому вони є засновниками багатьох правил та норм, що працюють на ринку й досі. В США страхові компанії мають право надавати додатковий перелік послуг своїм клієнтам, за рахунок чого значним чином зміцнюється фінансова стійкість. Також вони входять у список 5 кращих країн за страховими преміями, що є доказом високої розвиненості та стабільності їх страхового ринку (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 - Перелік 10 кращих країн за прямими страховими преміями, 2019 рік

Країна	Премії страхових компаній "Life", млн дол. США	Премії страхових компаній "non-Life", млн дол. США	Загальна кількість премій		
			Загальна кількість премій, млн дол. США	Зміни в порівнянні з минулим роком, %	Частка в загальних преміях усього світу, %
США	628522	1831601	2460123	3,9	39,10
Китай	329432	287967	617399	7,4	9,81
Японія	341328	118019	459357	4,8	7,30
Великобританія	264221	102022	366243	-3,8	5,82
Франція	167588	94684	262283	-1,5	4,17
Німеччина	101550	142301	243852	-0,4	3,88
Північна Корея	94483	80037	174520	-3,3	2,77
Італія	124133	43705	167838	-1,4	2,67
Канада	53317	79840	133157	2,9	2,12
Тайвань	97423	20401	117823	-3,4	1,87

джерело [1]

Україна станом на 2019 рік займала одну з найнижчих позицій списку. Частка нашої країни в загальних преміях світу складала 0,04%. Український

страховий ринок мав результати на близькі до рівня таких країн, як Кенія та Пакистан.

Через нюанси економіки нашої країни, які також обов'язково треба враховувати, сліпе запозичення досвіду інших країн здійснить недостатній, а можливо й негативний ефект. Запозичення повинні супроводжуватись унікальними ідеями які б підійшли саме для України, та змогли б підійняти страховий ринок на більш високий рівень. Одними з цих ідей можуть бути: розробка власного поглибленого страхового законодавства та комплексних методів дослідження та підвищення ефективності управління страховою компанією.

1.2 Теоретичні основи системи управління ефективністю діяльності страхової компанії

Оскільки ефективна діяльність має вирішальне значення для успіху та економічного процвітання страхової компанії, здатність керувати ефективністю компанії є основною конкурентною перевагою. Управління ефективністю інтегровано в усі аспекти управління страховою компанією і пов'язує всі сфери діяльності страхової компанії.

Управління ефективністю є широко розповсюдженою, але суперечливою концепцією і являє собою процес генерування, розподілу та використання наявних ресурсів компанії з метою максимізації прибутку. Думки дослідників з цього приводу різняться. Одні вважають, що показники ефективності повинні визначатися за допомогою співвідношення «результат-витрати», тоді як інші використовують співвідношення «результат-ціль» як орієнтир.

Державою наприкінці 2023 року було затверджено вимоги до системи управління страховою компанією [18]. Державну систему можна розділити на шість блоків, дотримання яких повинно забезпечити ефективне та правомірне функціонування страховика.

Блок 1 - Ефективна система управління ризиками.

Страхова компанія повинна постійно виявляти та контролювати ризики. Також компанія зобов'язана приймати міри з метою пом'якшення або нейтралізації ризиків.

Блок 2 - Прозора організаційна структура управління.

Страховик має розробити чітку організаційну структуру для вірного розподілу праці та координації завдань організації.

Блок 3 - Ефективна система внутрішнього контролю.

Страхова компанія повинна мати ефективну систему внутрішнього контролю, яка включає в себе: контрольне середовище, система управління ризиками, контрольна діяльність, контроль за інформаційними потоками та комунікаціями, моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю.

Блок 4 - Три лінії контролю.

Обов'язки внутрішнього контролю мають бути розподілені між трьома підрозділами. Перша лінія включає усі бізнес підрозділи страховика. Друга лінія це підрозділи управління ризиками, комплаєнс та актуарій, які повинні слідкувати та забезпечуватись у вірності заходів які приймає перша лінія. Третя лінія проводить внутрішній аудит та здійснює оцінку ефективності діяльності перших двох ліній.

Блок 5 - Відповідність керівника та ключових осіб страховика кваліфікаційним вимогам.

Люди які займають керівні та інші важливі посади в страховій компанії мають відповідати усім вимогам які потребує їх посада.

Блок 6 - Колективна придатність колегіальних органів управління.

Усі члени колегіальних органів управління повинні мати необхідні знання, навички та досвід для розуміння всіх аспектів діяльності страхової компанії.

Серед наведених етапів виділяється ефективна система управління ризиками тому, що керування ризиками є одним з найважливіших завдань страховика. Страхова компанія за певну плату добровільно бере на себе ризики застрахованих осіб й гарантує відшкодування збитки в разі настання страхового

випадку. Кожна страхова компанія перетинається з великою кількістю ймовірних ризиків під час своєї діяльності, через що попередження потенційних ризиків є не менш важливим пунктом у плануванні майбутніх дій компанії. Незважаючи на високий ступінь впливу ризиків на діяльність страхових компаній, на сьогоднішній день в страховому законодавстві України відсутнє таке поняття, як «ризик страховика». Згадується воно лише у розпорядженні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 04.02.2014 № 295 «Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика», де ризик страховика роз'яснюють, як - ймовірна подія, що може призвести до отримання непередбачуваних збитків або іншим чином негативно вплинути на діяльність страховика і на його здатність виконувати свої зобов'язання [17].

Розглянемо детальніше які різновиди ризиків переслідують страхові компанії під час їх діяльності (рис. 1.3)

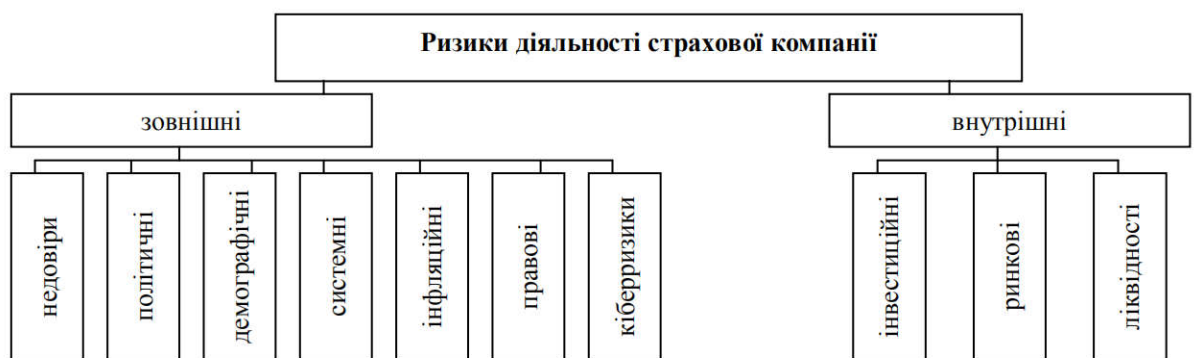

Рис. 1.3 - Види ризиків страхових компаній

джерело [4]

Зважаючи на високу різноманітність та складність попереднього визначення майбутніх ризиків, ще не було розроблено єдиної системи виявлення та протидії ризикам.

Загалом методи аналізу ризиків на три групи (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 - Методи виявлення ризиків страхових компаній

Класифікація	Метод	Опис методу дослідження
--------------	-------	-------------------------

Кількісні	Статистичний аналіз	Використання історичних даних для оцінки вірогідності настання певних ризиків та кількості збитків які буде завдано.
	Математичне моделювання	Аналіз ризиків шляхом створення математичних моделей для відтворення різних сценаріїв та оцінки їхнього потенційного впливу на фінансовий стан компанії.
	Актуарні розрахунки	Використання спеціальних математичних методів для розрахунку необхідних страхових резервів та тарифних ставок.
Якісні	Експертні оцінки	Залучення експертів для дослідження та оцінки потенційних ризиків
	Сценарний аналіз	Є доцільним та використовується лише тоді коли можливо заздалегідь визначити всі можливі варіанти розвитку подій. Аналіз проводиться шляхом розробки різних сценаріїв та визначення їх впливу на компанію.
	Чек-листи та опитування	Використання структурованих інструментів для визначення максимальної кількості потенційних ризиків та їх впливу на компанію.
Комбіновані	Метод Дельфі	Багаторівнева процедура тестування. Оцінка можливих ризиків надається певною групою експертів анонімно. Отримані після опитувань результати допрацьовуються та надаються іншим експертам для оцінки та поліпшення. Цикли проводяться до тих пір доки рішення не стабілізується
	Аналіз дерева рішень	Візуалізація всіх можливих рішень та оцінка їх наслідків.

джерело [складено автором]

В сучасних реаліях розвинених технологій інколи для виявлення потенційних ризиків застосовується штучний інтелект, який дає змогу автоматизувати та розробити більш точні моделі прогнозування.

Система запропонована державою є досить повноцінною, але через те, що вона розглядає систему управління страховою компанією більше з боку законності, а не ефективності її функціонування, автор вважає, що вона потребує доопрацювання.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

2.1 Методичні підходи до дослідження стану страхової компанії

Аналіз стану фінансових та інших показників страхових компаній є не новою, але й досі популярною темою. Дослідження показників страховика ускладнено за рахунок його специфічної та ризикової діяльності. З початку ведення страхової діяльності вченими які досліджували цю тематику було запропоновано досить велику кількість різноманітних методик які оцінюють стан компанії з різних боків. Більшість підходів до аналізу, які можна застосувати до страхових компаній зосереджені на дослідженні саме зовнішнього середовища страховика (табл 2.1).

Таблиця 2.1 - Підходи до аналізу показників страхових компаній

Вид аналізу	Сутність аналізу
PESTLE-аналіз	Зосереджений на аналізі зовнішнього середовища компанії. Включає в себе: політичні, економічні, соціальні, технологічні, юридичні аспекти та фактори які можуть впливати на компанію.
Модель Портера	Модель аналізу зовнішнього конкурентного середовища в якому знаходиться компанія. Аналізується 5 основних чинників: інтенсивність суперництва серед конкурентів, загроза входження на ринок нових учасників, спроможність покупців домагатись зниження цін, загроза появи товарів-замінників, здатність постачальників домагатись підвищення цін на їхню продукцію.
Моделі прогнозування	Використання статистичних моделей та машинного навчання для прогнозування майбутніх трендів у страховій індустрії.
Бенчмаркінг	Аналіз при якому досліджуване підприємство порівнюють з більш економічно ефективним конкурентом задля переймання його вдалих методів роботи.
Клієнтський аналіз	Аналіз даних клієнтів та їх поведінки, спостереження за динамікою й розробка рішень на підставі результатів дослідження.
SWOT-аналіз	Застосовується в процесі стратегічного планування. Полягає у розділенні усіх чинників на 4 категорії: сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози.
Аналіз ризиків	Виявлення та оцінка ризиків з метою складання плану протидії.
Експертний аналіз	Залучення третьої сторони для проведення аналізу страхової діяльності
Фінансовий аналіз	Головною метою є оцінка інвестиційної діяльності

	аналізованої компанії. Дослідження які проводяться при фінансовому аналізі: аналіз ліквідності, аналіз рентабельності, аналіз ризикового капіталу, аналіз перестраховування.
--	--

джерело [розробка автора]

З усіх перерахованих вище до підходів, які зосередженні на дослідженні виключно внутрішнього середовища страховика можна віднести лише експертний та фінансовий аналізи.

Наразі також є система аналізу діяльності страхових компанії затверджена державою [20]. Дана методика була розроблена ще в 2005 році державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. За цими рекомендаціями запропоновано систему тестів раннього попередження. Тести раннього попередження - це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків з визначеними Держфінпослуг показниками, їх узагальнення та оцінка ризиків діяльності страховиків [19].

Вони використовуються для визначення рівня фінансової надійності компанії, й розраховуються за даними річної фінансової звітності. Державною комісією рекомендовано розраховувати такі показники: дебіторська заборгованість, ліквідність активів, ризику страхування, зворотний показник платоспроможності, доходності, обсягів страхування, тощо. На основі проведених тестів компанія отримує оцінку від 1 до 4 балів, де 1 означає, що стан є стабільним та фінансові показники знаходяться на високому рівні, а 4 означає нестабільний фінансовий стан, та є неприпустимим.

Методика тестів раннього попередження зосереджена лише на дослідженні фінансового стану компанії й не бере до уваги різноманітні зовнішні чинники які також мають значний вплив на результати компанії.

Розглянувши деякі з існуючих методик хочемо запропонувати власний спосіб дослідження ефективності діяльності страхової компанії.

Рисунок 2.1 – Етапи проведення аналізу ефективності діяльності страхової компанії

доопрацьовано автором за джерелами [7, 13]

Підготовчий етап. Відбувається збір та систематизування всіх необхідних для дослідження ефективності діяльності компанії. Основну інформацію необхідну для дослідження можна знайти в таких звітах, як: звіт

про фінансовий результат, баланс, звіт про рух грошових коштів, тощо. Аналіз можна починати тільки за умови, що усі звіти які буде використано пройшли обов'язковий аудит.

Етап 1. Оцінюються загальні показники страхових компаній такі, як: обсяг страхових премій - загальна сума коштів яку отримала страхова компанія за договорами з страхування та перестраховування за певний період; розмір страхових резервів - використовується для оцінки платоспроможності страхової компанії; обсяг страхових виплат - відношення всіх виплат за певний період до суми премій за аналогічний період помножено на 100 відсотків.

Етап 2. Повне дослідження фінансових звітів підприємств за допомогою дослідження динаміки та структури балансу й звіту про фінансові результати страховика. З цілю визначити структуру показників та оцінити вплив кожного фактору на кінцевий результат компанії проводиться аналіз динаміки. Під час дослідження динаміки проводяться порівняння окремих показників звітності підприємства за два або більше суміжних періодів. Даний тип дослідження також включає в себе розрахунок відхилень попередніх періодів від базового (додаток А).

Етап 3. Дослідження трьох важливих для функціонування компанії показників: ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість. Ліквідність визначає можливість швидкого перевodu активів в готівку без значних втрат вартості активу. Вона виражається чотирма пунктами:

1) Найбільш термінові зобов'язання не повинні перевищувати наявні на підприємстві грошові кошти і короткострокові фінансові вкладення.

2) Короткострокові пасиви не повинні перевищувати активи які можливо швидко реалізувати.

3) Обсяг довгострокових кредитів та позик не повинен перевищувати вартість активів, що повільно реалізуються.

4) Постійні пасиви не повинні мати меншу вартість ніж необоротні активи [27].

При умові недотримання навіть одного з перших трьох умов баланс вважається неліквідним. Здатність своєчасного та повного погашення наявних фінансових зобов'язань за рахунок наявності достатньої суми ліквідних активів в розпорядженні визначає платоспроможність. Показник, що визначає рівень незалежності підприємства від позикових джерел фінансування характеризує фінансову стійкість (додаток А).

Етап 4. Визначається ймовірність банкрутства компанії. З метою більшої достовірності дослідження проводиться за допомогою трьох моделей: модель Альтмана (табл. 2.7), модель Спрінгейта (табл. 2.8), модель Ліса (табл. 2.9). Кожна з яких має свої переваги та недоліки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Переваги та недоліки моделей аналізу ймовірності банкрутства

Модель	Переваги	Недоліки
П'ятифакторна модель Альтмана	Простота розрахунку	Неможливість використання в Українських умовах
	Порівнянність показників	Обмеженість сфери застосування
	Висока точність розрахунків	Складність інтерпретації отриманих результатів
Модель Спрінгейта	Висока точність розрахунків	Орієнтованість на економіку Канади та США
	Простота розрахунків	Високий рівень кореляції між змінними
Модель Ліса	Доступність даних необхідних для розрахунків	Не може застосовуватись до малих підприємств
	Простота розрахунків	Створена з урахуванням західних особливостей розвитку

джерела [15, 23]

Кожна з моделей зосереджена на аналізі різних аспектів та частин фінансової звітності компанії. Через це якщо усі три моделі після розрахунку надали позитивні результати компанія на даний момент може не хвилюватись за ймовірність банкрутства.

Визначення ймовірності банкрутства проводиться з метою попереднього виявлення та попередження факторів які можуть призвести до значних фінансових збитків та можливого припинення діяльності страхової компанії [9].

Підсумковий етап. Підведення загальних підсумків, визначення загального стану страховика та виявлення відділів компанії, яким необхідно приділити більше уваги.

2.2 Емпіричне дослідження ефективності діяльності страхової компанії «Універсальна»

Для проведення дослідження було обрано страхову компанію «Універсальна» (далі СК «Універсальна»). Вона є перспективною українською компанією, яка з кожним роком підвищує свої показники та місця в рейтингах серед інших страховиків.

До послуг які надає СК «Універсальна» входять такі види страхування, як: автострахування, туристичне страхування, страхування майна, медичне страхування, авіастримування та агрострахування.

Аналіз здійснюється за допомогою запропонованої методики (рис. 2.1)

Перший етап дослідження результатів страхової діяльності проведемо за допомогою трьох основних показників: розмір страхових резервів, розмір страхових премій, обсяг страхових виплат (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Дослідження результатів страхової діяльності СК «Універсальна»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відносне відхилення, %			
					2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022	2023/ 2020
Розмір страхових резервів	619201	741549	955264	599947	119,76	128,82	62,80	96,89
Обсяг страхових премій	781291	968257	1131891	1685249	123,93	116,90	148,89	215,70
Обсяг страхових виплат	281884	404101	386196	698678	143,36	95,57	180,91	247,86

розроблено автором за джерелом [2]

Проведене дослідження результатів страхової діяльності засвідчило значний спад розміру страхових резервів у 2023 році. Даний показник впав на 37,2 % в порівнянні з 2022 роком, та на 3,11 % в порівнянні з 2020 роком. Настільки значні втрати страхових резервів є ризиком для страховика через те,

що в разі настання великої кількості страхових випадків в один час резервів може не вистачити на погашення усіх можливих заборгованостей.

Також спостерігається незначний спад страхових виплат, на 4,43 % в 2022 році, що є позитивним для компанії. Обсяг страхових премій стабільно зростає з кожним роком.

Дослідимо динаміку й структуру балансу та звіту про фінансові результати. Данні отриманні за допомогою дослідження звіту про фінансові результати (додаток Д) дають можливість зробити висновки, що валовий прибуток за аналізовані чотири роки активно зростає кожного року мінімум на 12,97 %, й кожного року збільшував темпи приросту (додаток Г). Такі результати отримано за рахунок постійного збільшення чистих страхових премій.

Негативним фактором є переважання темпів збільшення понесених збитків за страховими виплатами над темпами чистих страхових премій на 32,16 % за чотири роки.

Чистий фінансовий результат в 2023 році знизився на 18,86 % в порівнянні з минулим роком. Дані зміни пов'язані зі значними підвищеннями в більшості статей витрат, це може свідчити про розвиток страхової компанії.

За результатами дослідження балансу (додаток Е) спостерігаються такі тенденції. Оборотні активи підприємства у 2023 році підвищили свою частку в структурі балансу на 5,70 %, здебільшого це відбулось завдяки збільшенню поточних фінансових інвестицій на 40,66 %, й незначного збільшення інших поточних дебіторських заборгованостей (9,71 %) та дебіторських заборгованостей за розрахунками з нарахованих доходів (126,90 %). В той час як необоротні активи зменшились на 5,70 % за рахунок зменшення відстрочених аквізиційних витрат. Схожі тенденції спостерігаються кожного аналізованого року, це може свідчити про постійний та стабільний розвиток компанії (додаток Б, В).

Частка власного капіталу СК «Універсальна» в загальному балансі станом на 2023 році в порівнянні з 2022 роком зросла на 21,20 % за рахунок підвищення нерозподіленого прибутку на 48,53 % відсотка.

В 2021 році частка довгострокових зобов'язань й забезпечень підвищилась на 1,43%. У 2022 році ситуація змінилась й почалась тенденція зменшення питомої ваги показника, в 2022 році на 4,45 %, а в 2023 році на 8,55 %. За поточними зобов'язаннями та забезпеченнями також спостерігається значне зменшення частки на 11,93 % у 2023 році.

Загальна сума балансу зростала у 2021 (17,10 %) та 2022 (40,55 %) роках, але у 2023 році почались зміни й баланс зменшився на 20,95 %. Такий результат стався через зменшення необоротних активів в активі балансу, й зменшення поточних та довгострокових зобов'язань і забезпечень в пасиві балансу.

Виходячи з дослідження балансу не дивлячись на початок військових дій загальна ситуація компанії не є критичною. Відновити або навіть перевищити попередні результати є цілком можливим за декілька років.

Не менш важливими показниками є ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість. Повне дослідження яких дасть уявлення про можливість вчасного й повного погашення зобов'язань за рахунок наявності достатньої суми ліквідних активів в розпорядженні, та рівень залежності страховика від позикових джерел фінансування.

Дослідимо ліквідність страхової компанії «Універсальна» (табл 2.4)

Таблиця 2.4 - Дослідження показників ліквідності СК «Універсальна»

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Поточна ліквідність	1,5-2	5,800	5,937	4,869	17,838
Швидка ліквідність	0,8-1	5,796	5,935	4,867	17,833
Абсолютна ліквідність	0,2-0,35	0,493	0,544	0,752	2,384
Критична ліквідність	0,8-1	3,985	4,006	3,014	16,187

розроблено автором за джерелом [2]

Всі коефіцієнти ліквідності мають додатне значення та перевищують нормативні значення, що свідчить про абсолютну ліквідність компанії. Зменшення ліквідності спостерігається лише у 2022 році.

Платоспроможність страховика визначається за допомогою двох показників: фактичний запас платоспроможності та нормативний запас платоспроможності (табл 2.5). Страховик вважається цілком платоспроможним лише за умови що нормативний запас не перевищує фактичний запас.

Таблиця 2.5 - Дослідження показників платоспроможності СК «Універсальна»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Фактичний запас платоспроможності	1163945	1664034	1145375
Нормативний запас платоспроможності	123264,18	156886,92	193476,24

розроблено автором за джерелом [2]

Виходячи з результатів проведеного дослідження страхову компанію «Універсальна» можна вважати повноцінно платоспроможною через те, що за три проаналізованих роки нормативний запас жодного разу не перевищував фактичний запас платоспроможності.

Фінансова стійкість визначає залежність компанії від сторонніх джерел фінансування таких, як: довгострокові та короткострокові кредити, кредиторські заборгованості за товари, роботи, послуги, тощо.

Таблиця 2.6 - Дослідження фінансової стійкості СК «Універсальна»

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,70-0,90	0,867	0,869	0,831	0,951
коефіцієнт фінансової стабільності	0,67-1,5	0,458	0,431	0,446	1,055
Коефіцієнт загальної автономії	>0,5	0,314	0,301	0,309	0,513
Коефіцієнт боргового навантаження	<0,5	0,686	0,699	0,691	0,487
Коефіцієнт фінансової залежності	1,67-2,5	3,182	3,318	3,241	1,948

розроблено автором за джерелом [2]

Шляхом дослідження фінансової стійкості було виявлено проблеми в таких коефіцієнтах: фінансова стабільність, загальна автономія, боргове навантаження, фінансова залежність. Кожен з них починаючи з 2020 до 2022 років не потрапляв у виставлені нормативні значення. Ситуація стабілізувалась лише у 2023 році, в якому всі показники потрапили до нормативних значень, а коефіцієнти фінансової стійкості та загальної автономії, навіть перевищили їх.

Четвертим етапом є дослідження ймовірності банкрутства компанії.

Таблиця 2.7 - Дослідження ймовірності банкрутства СК «Універсальна» за моделлю Альтмана

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X1	0,637	0,648	0,652	0,828
X2	0,136	0,150	0,201	0,377
X3	0,134	0,094	0,171	0,139
X4	2,448	2,305	1,842	9,638
X5	0,691	0,731	0,608	1,145
Z	8,785	8,521	8,622	18,861

розроблено автором за джерелом [2]

$$Z = 6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4 + X_5 \quad (2.1)$$

Нормативні значення за моделлю Альтмана виглядають таким чином:

За умови, що $Z > 3,25$ - компанія знаходиться в зоні безпеки;

$Z > 2,6$ - присутня низька ймовірність банкрутства;

Якщо Z знаходиться в проміжку між 1,1 - 2,6 це свідчить, що присутня можливість банкрутства;

$Z < 1,1$ - можливість банкрутства на високому рівні.

За моделлю Альтмана компанія знаходиться в зоні безпеки тому, що показник Z перевищує 3,25.

Таблиця 2.8 - Дослідження ймовірності банкрутства СК «Універсальна» за моделлю Спрінгейта

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X1	0,637	0,648	0,652	0,828
X2	0,099	0,064	0,132	0,118
X3	4,625	2,577	6,235	6,252
X4	0,691	0,731	0,608	1,145
Z	4,289	2,856	5,437	5,799

розроблено автором за джерелом [2]

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4 \quad (2.2)$$

Якщо $Z < 0,862$ - компанія має високий ризик банкрутства.

За моделлю Спрінгейта компанія знаходиться в зоні безпеки тому, що показник Z перевищує 0,862.

Таблиця 2.9 - Дослідження ймовірності банкрутства СК «Універсальна»
за моделлю Лісу

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X1	0,769	0,779	0,821	0,878
X2	0,099	0,064	0,132	0,118
X3	0,136	0,150	0,201	0,377
X4	2,448	2,305	1,842	9,638
Z	0,068	0,066	0,077	0,097

розроблено автором за джерелом [2]

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4 \quad (2.3)$$

Якщо $Z < 0,037$ - банкрутство компанії має високу ймовірність.

За моделлю Ліса компанія знаходиться в зоні безпеки тому, що показник Z перевищує 0,037.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що незважаючи на проблеми з фінансовою стійкістю (табл. 2.8) в 2020, 2021 та 2022 роках СК «Універсальна» у 2023 році змогла покращити свою фінансову стійкість, й довести усі показники до порогів нормативних значень. Показники ліквідності та платоспроможності впродовж усього дослідженого періоду знаходяться на досить високих значеннях.

Виходячи з дослідження звіту про фінансові результати (табл. 2.4) у 2023 році спостерігається зменшення чистого фінансового результату на 18,86 %, що спричинене значними підвищеннями в більшості статей витрат.

Ризик банкрутства страховій компанії «Універсальна» у найближчі часи не загрожує.

РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Під час проведення дослідження систем управління страховою компанією в Україні не було знайдено системи управління ефективністю діяльності страховика, окрім, запропонованої НБУ. Національний банк України зосереджував свою увагу здебільшого на правомірності роботи страховика, й майже не концентрувався на управлінні ефективністю діяльності страхової компанії. Тому запропонуємо свій погляд на систему необхідну для повноцінного управління ефективністю діяльності безпосередньо страховика (рис. 3.1).

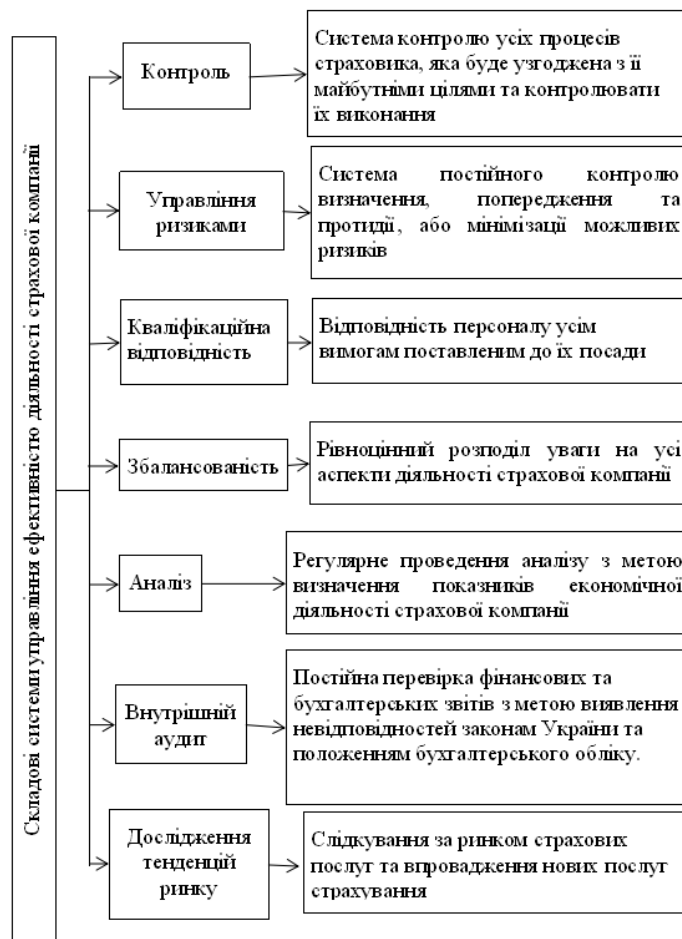

Рис. 3.1. Удосконалена система управління ефективністю діяльності страхової компанії

джерело [побудовано автором]

Розроблена система складається з семи пунктів: контроль, управління ризиками, кваліфікаційна відповідність, збалансованість, аналіз, внутрішній аудит та дослідження тенденцій ринку. Кожна з складових є важливою й вимагає виконання, інакше система буде працювати некоректно. Дотримання усіх пунктів дасть страховій компанії можливість повноцінно управляти ефективністю своєї діяльності.

Зокрема, додаткової уваги в управлінні страховою компанією потребує врахування впливу ризиків. Через те, що ризики залежать від великого переліку факторів, які тим чи іншим чином можуть впливати на роботу страховика, повністю попередити та уникнути небажаних наслідків неможливо. Одним з кращих варіантів є проведення заходів з метою мінімізації ризиків. Для використання в специфіці роботи страхових компаній можуть підійти такі методи, як: метод дисипації ризику, метод ухилення від ризиків, метод розподілу ризиків, метод компенсації ризиків, метод диверсифікації ризиків, метод локалізації джерел ризику (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 - Загальні методики мінімізації ризиків страхових компаній

Назва методу	Опис
Метод дисипації ризику	Полягає в розподілі загального ризику шляхом об'єднання з іншими учасниками, зацікавленими в успіху спільної справи.
Метод ухилення від ризиків	Метод планування реагування на ризики, який вносить зміни в план управління проектом, що спрямовані або на усунення ризику, або на захист цілей проекту від його впливу.
Метод розподілу ризиків	Полягає в тому, що ризик імовірної шкоди чи втрати розподіляється між учасниками так, щоб можливі втрати кожного були невеликими.
Метод компенсації ризиків	Відноситься до випереджувальних методів управління, які здійснюються в процесі стратегічного планування. Полягає в тому, що збитки які виникли через ризики будуть компенсовані за допомогою створених раніше резервів.
Метод диверсифікації ризиків	Метод, який інвестори використовують для управління ризиком, розподіляючи свої інвестиції між різними активами або класами активів. Ідея полягає в тому, що інвестиції в різні активи зменшується загальний ризик втрати всіх інвестицій.
Метод локалізації джерел ризику	Застосовується лише в тому випадку коли є можливість визначити джерело ризику. Використання цього методу дозволяє компаніям контролювати ризик, ідентифікувати його в ході аналізу та оцінки.

джерело [складено автором]

Під час роботи також рекомендуємо періодично проводити заходи підвищення ефективності діяльності. Вони необхідні щоб забезпечувати постійний розвиток та підвищення функціональності окремих підрозділів компанії. Зазвичай виділяють три напрями підвищення ефективності компанії (рис 3.2).

Рис 3.2 Напрями підвищення ефективності функціонування діяльності страхової компанії.

джерело [6]

Усі три напрями є взаємопов'язаними, але в той же час кожен з них може застосовуватись й окремо один від одного з метою зміцнення стану одної з частин компанії.

ВИСНОВКИ

Результат аналізу стану та тенденцій розвитку страхового ринку України свідчить, що наразі він знаходиться на стадії відновлення. Незважаючи на те, що рівень розвитку ринку до пандемії та початку військових подій був відкинутий на декілька років назад, його відновлення відбувається досить швидкими темпами за рахунок збільшення попиту на страхові послуги. За умови продовження позитивних змін повне відновлення вже може відбутись у 2026 або 2027 роках. Єдиним негативним фактором який присутній наразі на страховому ринку залишається постійне скорочення кількості страхових компаній. Кожного року кількість страховиків скорочується на 20-50 одиниць. У період з 2013 року до II кварталу 2024 року, свою діяльність зупинило 317 компаній. Такі темпи скорочення можуть призвести до захоплення ринку однією компанією, що вже зараз можна спостерігати.

З 2022 до 2024 року відбувається конкурентна боротьба за перші місця серед провідних компаній за основними показниками, зокрема, фінансовим результатом, між двома страховиками, а саме: Уніка (25%) та ARX (27%).

Також на стан українського страхового ринку значним чином впливає відсутність повноцінних адаптованих під реалії української сучасності систем дослідження та управління ефективністю діяльності страхових компаній. Через, що компанії вимушені використовувати закордонні системи, які не в повній мірі відповідають специфіці української економіки.

За результатами проведеного аналітичного дослідження одної з провідних компаній Українського ринку СК «Універсальна», спостерігаються в більшій мірі позитивна динаміка показників. Чистий фінансовий результат знизився на 18,86% через підвищення більшості статей витрат. Незважаючи на збільшення витрат, пов'язаних з початком військових дій у 2023 році, загальна сума балансу зменшилась лише на 20,95%, що не є критичним для компанії.

СК «Універсальна» у 2023 році незважаючи на все це, змогла втримати платоспроможність на необхідному для повноцінної роботи рівні, та підвищити показники ліквідності й фінансової стійкості.

Запропоновані удосконалення включають покращену систему управління ефективністю діяльності страхової компанії та напрями підвищення результативності діяльності.

Розроблена система складається з семи пунктів: контроль, управління ризиками, кваліфікаційна відповідність, збалансованість, аналіз, внутрішній аудит та дослідження тенденцій ринку. Дотримання усіх пунктів дасть страховій компанії можливість повноцінно управляти ефективністю своєї діяльності, уникаючи небажаних наслідків нестабільного середовища. Підвищена увага приділяється управлінню ризиками страхових компаній. Повноцінне уникнення впливу ризиків є неможливою задачею, тому запропоновано методики мінімізації їх впливу на страховика. Діяльність страхових компаній базується на ризиковості навколишнього середовища, тому необхідно спрямовувати свої зусилля на використання ризиків для підвищення прибутку.

В більшості європейських країн ринок страхового бізнесу є одним з провідних економічних галузей, які вносять значний вклад у розвиток економіки. На жаль, ринок страхового бізнесу в Україні навіть не наближається до ідентичного рівня розвитку, що спостерігається у Європі. Щоб дійти до їх рівня Україна повинна не тільки проводити реформи на страховому ринку, а й стабілізувати економіку в цілому, без виконання цих вимог страховики України ніколи не зможуть досягти рівня страхових компаній розвинених країн.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Insurance Fact Book. 2021. 1-4 с. URL: https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/insurance_factbook_2021.pdf
- 2) Universalna. Аудит та фінансова звітність. URL: <https://universalna.com/audit-and-financial-reporting/financial-reporting/> (дата звернення 26.01.2025 р.).
- 3) Баранов А. Теоретичні засади управління страховим портфелем. Ринок цінних паперів. 2006. № 3–4. С. 35–38.
- 4) Бобна І. І. Ризики діяльності страхової компанії. 2019. 43-47 с.
- 5) Братюк В. П. Сучасний стан страхового ринку в Україні. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Випуск 12, 2022. 38-45 с.
- 6) Васильєв О.В., Уваров І. С. Сучасні підходи формування організаційно - економічного механізму забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства. 89-100 с.
- 7) Васьків І. М. Фінансові результати діяльності страхових компаній: сутність та особливості формування за матеріалами ПрАТ “Страхова компанія “Перша””. 2024. 15-17 с.
- 8) Висоцька І. Б., Нагірна О. В. Сучасний стан страхового ринку та його фінансова безпека. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2018. 28-39 с.
- 9) Григор’єв О.Ю., Дума О.І. Управління діловою активністю страхової компанії, 2010 р. URL: <http://ena.lp.edu.ua>.
- 10) Демченко М. В. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності страхових компаній у сфері накопичувального страхування. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір, Випуск 1, 2014. 131-135 с.
- 11) Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання. 2014. 215-218 с.

12) Київська школа економіки. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року.

13) Комаровська А. Д. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеню магістра. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. 2021 р.

14) Коцюрба О. Ю., Несипайко Д. С. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Центрально український науковий вісник, 2020. 284-291 с.

15) Ліснічук О.А., Виноградов Є.В. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. 111-116 с.

16) Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 25.10.2024)

17) Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика: розпорядження Нацкомфінпослуг від 04.02.2014 № 295. URL.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0344-14>.

18) Про затвердження Положення про вимоги до системи управління страховика. Розпорядження від 27.12.2023 р. № 194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0194500-23#Text>

19) Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text>

20) Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків. Розпорядження від 17.03.2005 р. № 3755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text> (дата звернення 08.01.2025 р.).

21) Рейтинг надійності страхових компаній України 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20258307-rejting-nadijnosti-strahovih-kompanij-ukrayin-i-2023> (дата звернення: 24.10.2024).

22) Рудь І. Ю., Рудь В. О. Оптимізація портфеля страхової компанії з врахуванням ступенів ризику. «Молодий вчений» • № 3 (67) • березень, 2019 р. 187-190 с.

23) Савченко А.М., Фішер Н.В. Бізнес інформ № 11. Дослідження ймовірності настання банкрутства виробничого підприємства. 2020 р. 186-191 с.

24) Сомова Т. О. Закордонний досвід розвитку ринку страхових послуг.

25) Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>
(дата звернення: 25.10.2024)

26) Третьяк Д. Д., Євтушенко Л. А. Методи мінімізації ризиків страхових компаній: зарубіжний та вітчизняний досвід. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід №23, 2018. 50-54 с.

27) Трохтій Л. Л. Аналіз ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. 2018 р. 10-130 с.

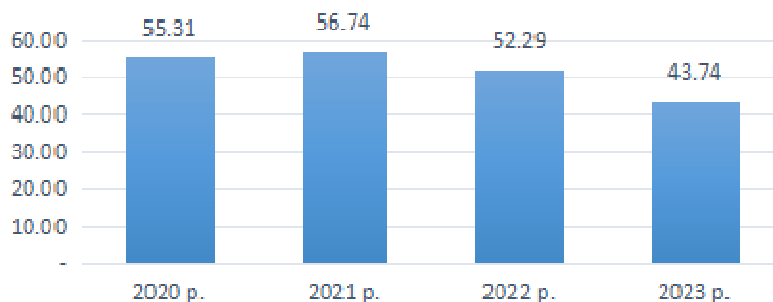
ДОДАТКИ

Додаток А

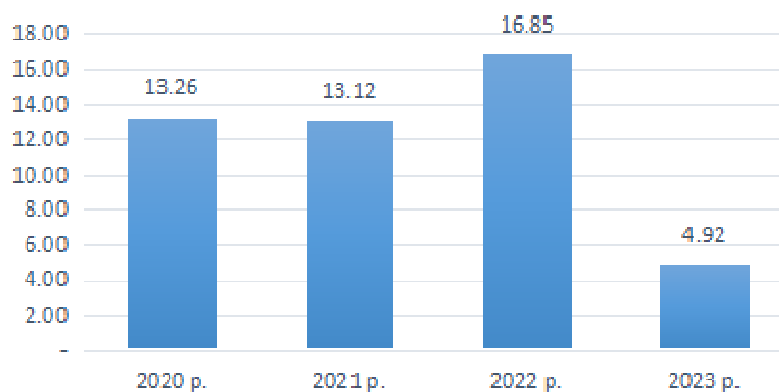
Формули необхідні для проведення аналізу стану страхової компанії

Показник	Формула
Вертикальний та горизонтальний аналіз	
Відносне відхилення	$(\text{Звітний рік}/\text{минулий рік}) * 100\%$
Абсолютне відхилення	Звітний рік - минулий рік
Питома вага	$(\text{Показник}/\text{суму всіх показників за певний період}) * 100\%$
Аналіз ліквідності	
Поточна ліквідність (нормативне значення, 1,5 - 2)	Оборотні активи/Поточні зобов'язання
Швидка ліквідність (нормативне значення, 0,8 - 1)	$(\text{Сума оборотних активів} - \text{сума запасів})/\text{поточні зобов'язання}$
Абсолютна ліквідність (нормативне значення, 0,2 - 0,35)	Грошові кошти та їх еквіваленти/поточні зобов'язання
Критична ліквідність (нормативне значення, 0,8 - 1)	$(\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокові фінансові вкладення} + \text{Короткострокова дебіторська заборгованість})/\text{поточні зобов'язання}$
Аналіз платоспроможності	
Фактичний запас платоспроможності	Загальна сума активів - Загальна сума нематеріальних активів - Загальна сума зобов'язань
Нормативний запас платоспроможності	$0,18 * (\text{Страхові премії за попередні 12 місяців} - 0,5 * \text{Страхові премії що перераховані перестраховикам})$
Аналіз фінансової стійкості	
Коефіцієнт фінансової стійкості	$(\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання})/\text{Сума пасивів}$
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\text{Власний капітал}/(\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Короткострокові зобов'язання})$
Коефіцієнт фінансової автономії	Власний капітал/Сума пасивів
Коефіцієнт боргового навантаження	Довгострокові та поточні зобов'язання/Активи
Коефіцієнт фінансової залежності	Сума пасивів/Власний капітал
Ймовірність банкрутства за моделлю Альтмана	
X1	Робочий капітал/Активи
X1	Нерозподілений прибуток/Активи
X3	ЕВІТ/Активи
X4	Власний капітал/Позиковий капітал
X5	Чисті премії/Активи
Z	$6,56 X_1 + 3,26 X_2 + 6,72 X_3 + 1,05 X_4 + 3,25$
Ймовірність банкрутства за моделлю Спрінгейта	
X1	Робочий капітал/Активи
X2	Прибуток до сплати податків та відсотків/Активи
X3	Прибуток до сплати податків/Короткострокова заборгованість
X4	Обсяг продажу/Активи
Z	$1,03 X_2 + 3,07 X_2 + 0,66 X_3 + 0,4 X_4$
Ймовірність банкрутства за моделлю Ліса	
X1	Оборотний капітал/Активи
X2	Прибуток до оподаткування/Активи
X3	Нерозподілений прибуток/Активи
X4	Власний капітал/Позиковий капітал
Z	$0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4$

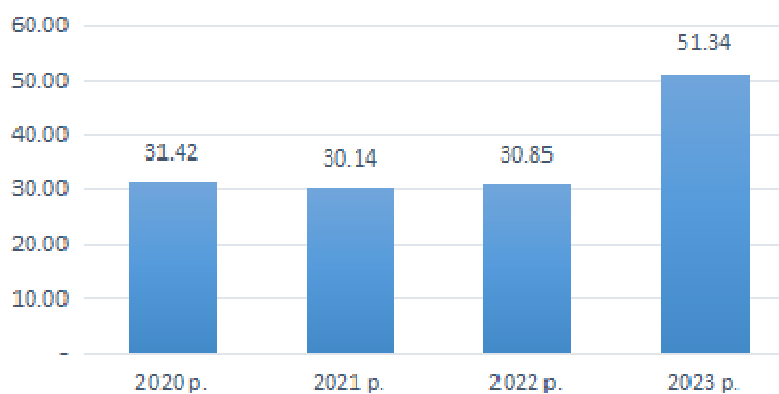
Зміна питомої ваги довгострокових зобов'язань й забезпечень

Зміна питомої ваги поточних зобов'язань й забезпечень

Зміна питомої ваги власного капіталу

Аналіз динаміки доходів та витрат СК «Універсальна»

Стаття	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн				Відносне відхилення, %			
					2021/2020	2022/2021	2023/2022	2023/2020	2021/2020	2022/2021	2023/2022	2023/2020
Чисті зароблені страхові премії	781291	968257	1131891	1685249	186966	163634	553358	903958	123,93	116,90	148,89	215,70
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	281884	404101	386196	698678	122217	-17905	312482	416794	143,36	95,57	180,91	247,86
Валовий: прибуток	499407	564156	745695	986571	64749	181539	240876	487164	112,97	132,18	132,30	197,55
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	867	-16533	-31363	-41201	-17400	-14830	-9838	-42068	-1.906,92	189,70	131,37	-4.752,13
зміна інших страхових резервів, валова сума	10968	-27130	-94057	-25865	-38098	-66927	68192	-36833	-247,36	346,69	27,50	-235,82
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	-10101	10597	62694	-15336	20698	52097	-78030	-5235	-104,91	591,62	-24,46	151,83
Інші операційні доходи	32121	36600	98440	20143	4479	61840	-78297	-11978	113,94	268,96	20,46	62,71
Адміністративні витрати	-79054	-86094	-99609	-136836	-7040	-13515	-37227	-57782	108,91	115,70	137,37	173,09
Витрати на збут	-303329	-374966	-434704	-631425	-71637	-59738	-196721	-328096	123,62	115,93	145,25	208,17
Інші операційні витрати	-83493	-70162	-80170	-92362	13331	-10008	-12192	-8869	84,03	114,26	115,21	110,62
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	66519	53001	198289	104890	-13518	145288	-93399	38371	79,68	374,12	52,90	157,68
Інші фінансові доходи	46327	34006	53468	86208	-12321	19462	32740	39881	73,40	157,23	161,23	186,09
Інші доходи	3306	1330	1212	9870	-1976	-118	8658	6564	40,23	91,13	814,36	298,55
Фінансові витрати	-1031	-1112	-1374	-25514	-81	-262	-24140	-24483	107,86	123,56	1.856,91	2.474,68
Інші витрати	-3084	-3024	-5018	-2235	60	-1994	2783	849	98,05	165,94	44,54	72,47
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	112037	84201	246577	173219	-27836	162376	-73358	61182	75,15	292,84	70,25	154,61
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-39960	-40419	-71511	-31179	-459	-31092	40332	8781	101,15	176,92	43,60	78,03
Чистий фінансовий результат: прибуток	72077	43782	175066	142040	-28295	131284	-33026	69963	60,74	399,86	81,14	197,07

розроблено за допомогою джерела [2]

Аналіз динаміки та структури балансу СК «Універсальна»

1.Необоротні активи					Питома вага, %								Темпи змін,%		
					За розділом				За балансом						
Стаття	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Нематеріальні активи	12624	23732	38607	42558	4,84	8,11	11,56	23,62	1,12	1,79	2,07	2,89	87,99	62,68	10,23
Основні засоби	60049	58003	54412	58751	23,00	19,81	16,30	32,61	5,31	4,38	2,92	3,99	-3,41	-6,19	7,97
Інвестиційна нерухомість	11152	10368	9277	9289	4,27	3,54	2,78	5,16	0,99	0,78	0,50	0,63	-7,03	-10,52	0,13
Відстрочені податкові активи	-	482	1941	7209	-	0,16	0,58	4,00	-	0,04	0,10	0,49	-	302,70	271,41
Відстрочені аквізиційні витрати	149754	162701	182076	-	57,37	55,57	54,54	-	13,24	12,29	9,78	-	8,65	11,91	-100,00
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	27457	37499	47541	62348	10,52	12,81	14,24	34,61	2,43	2,83	2,55	4,24	36,57	26,78	31,15
Усього за розділом 1	261036	292785	333854	180155	100,00	100,00	100,00	100,00	23,08	22,11	17,94	12,24	12,16	14,03	-46,04
2.Оборотні активи					2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Запаси	550	345	417	392	0,06	0,03	0,03	0,03	0,05	0,03	0,02	0,03	62,73	120,87	94,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	136961	169143	299982	-	15,75	16,40	19,64	-	12,11	12,77	16,12	-	23,50	77,35	-100,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	64	74	422	379	0,01	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,03	15,63	470,27	-10,19
з бюджетом	31	15	35	161	0,004	0,001	0,002	0,001	0,00	0,00	0,00	0,01	-51,61	133,33	360,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	673	1173	1264	2868	0,08	0,11	0,08	0,22	0,06	0,09	0,07	0,19	74,29	7,76	126,90
Інша поточна дебіторська заборгованість	6054	6791	13218	14502	0,70	0,66	0,87	1,12	0,54	0,51	0,71	0,99	12,17	94,64	9,71
Поточні фінансові інвестиції	523025	600346	708276	996237	60,13	58,20	46,37	77,16	46,25	45,33	38,05	67,71	14,78	17,98	40,66
Гроші та їх еквіваленти	73962	94526	235914	172546	8,50	9,16	15,45	13,36	6,54	7,14	12,68	11,73	27,80	149,58	-26,86
Витрати майбутніх періодів	290	258	334	929	0,03	0,03	0,02	0,07	0,03	0,02	0,02	0,06	-11,03	29,46	178,14
Частка перестраховика у страхових резервах	100700	125056	229253	103148	11,58	12,12	15,01	7,99	8,90	9,44	12,32	7,01	24,19	83,32	-55,01
Інші оборотні активи	27530	33756	38271	-	3,16	3,27	2,51	-	2,43	2,55	2,06	-	22,62	13,38	-100,00
Усього за розділом 2	869840	1031483	1527386	1291162	100,00	100,00	100,00	100,00	76,92	77,89	82,06	87,76	18,58	48,08	-15,47

Баланс	1130876	1324268	1861240	1471317	-	-	-	-	100,00	100,00	100,00	100,00	17,10	40,55	-20,95
1. Власний капітал					Питома вага, %								Темпи змін,%		
					За розділом				За балансом						
Стаття	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Зареєстрований пайовий капітал	192700	192700	192700	192700	54,23	48,28	33,56	25,51	17,04	14,55	10,35	13,10	-	-	-
Капітал у дооцінках	4244	4244	4244	4244	1,19	1,06	0,74	0,56	0,38	0,32	0,23	0,29	-	-	-
Резервний капітал	4093	4093	4093	4093	1,15	1,03	0,71	0,54	0,36	0,31	0,22	0,28	-	-	-
Нерозподілений прибуток	154331	198113	373179	554275	43,43	49,63	64,99	73,38	13,65	14,96	20,05	37,67	28,37	88,37	48,53
Усього за розділом 1	355368	399150	574216	755312	100,00	100,00	100,00	100,00	31,42	30,14	30,85	51,34	12,32	43,86	31,54
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Інші довгострокові зобов'язання	6338	7161	7266	11146	1,01	0,95	0,75	1,73	0,56	0,54	0,39	0,76	12,99	1,47	53,40
Довгострокові забезпечення	0	2679	10785	32530	-	0,36	1,11	5,05	-	0,20	0,58	2,21	-	302,58	201,62
Страхові резерви	619201	741549	955264	599947	98,99	98,69	98,15	93,21	54,75	56,00	51,32	40,78	19,76	28,82	-37,20
Усього за розділом 2	625539	751389	973315	643623	100,00	100,00	100,00	100,00	55,31	56,74	52,29	43,74	20,12	29,54	-33,87
3. Поточні зобов'язання і забезпечення					2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	3495	3877	3501	4727	2,33	2,23	1,12	6,53	0,31	0,29	0,19	0,32	10,93	-9,70	35,02
товари, роботи, послуги	249	682	445	404	0,17	0,39	0,14	0,56	0,02	0,05	0,02	0,03	173,90	-34,75	-9,21
розрахунки з бюджетом	9102	12485	17532	10701	6,07	7,19	5,59	14,78	0,80	0,94	0,94	0,73	37,17	40,42	-38,96
розрахунки зі страхування	335	140	35		0,22	0,08	0,01	-	0,03	0,01	0,002	-	-58,21	-75,00	-100,00
розрахунки з оплати праці	2445	2950	502	1431	1,63	1,70	0,16	1,98	0,22	0,22	0,03	0,10	20,65	-82,98	185,06
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	5	677	27	15	0,003	0,39	0,01	0,02	0,0004	0,05	0,001	0,001	13.440,00	-96,01	-44,44
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	113965	130041	251384	6622	75,99	74,85	80,13	9,15	10,08	9,82	13,51	0,45	14,11	93,31	-97,37
Поточні забезпечення	19716	22291	37591	48116	13,15	12,83	11,98	66,48	1,74	1,68	2,02	3,27	13,06	68,64	28,00
Інші поточні зобов'язання	657	586	2692	366	0,44	0,34	0,86	0,51	0,06	0,04	0,14	0,02	-10,81	359,39	-86,40
Усього за розділом 3	149969	173729	313709	72382	100,00	100,00	100,00	100,00	13,26	13,12	16,85	4,92	15,84	80,57	-76,93
Баланс	1130876	1324268	1861240	1471317					100,00	100,00	100,00	100,00	17,10	40,55	-20,95

розроблено за допомогою джерела [2]